

EL PUNT DE RUPTURA ENTRE BENET XIII I SANT VICENT FERRER*

JOSEP PERARNAU I ESPELT

Fa deu anys publicava unes observacions¹ al llibre que l'amic Ramon Arnau Garcia havia dedicat a l'elesiologia de mestre Vicent Ferrer.²

Els punts entorn els quals hi hagué una exposició de parers diversos, es poden reduir a aquest: mestre Vicent Ferrer hauria mantingut des dels començos (en el seu *De moderno Ecclesiae Schismate*) fins al final del Cisma d'Occident (en proclamar la sostracció d'obediència a Perpinyà el 6 de gener del 1416) aquella teoria corporativa sobre el subjecte del poder suprem de l'Església, que Ramon Llull havia

* Atesa la freqüència amb què en els documents ací publicats es repeteix el sintagma ,dominus noster papa', he decidit abreujar-la: i així la lletra ,d.' significa ,dominus' o alguns dels casos de la seva declinació, tant en referir-se a Benet XIII com a d'altres persones; la ,n.' vol dir ,noster' també en el cas corresponent; i ,p.' equival a ,papa' d'acord amb la declinació. També han estat desplegats els ordinals que indiquen els dies dels mesos d'octubre i novembre del 1415 en el document núm. III, en el qual, de més a més, normalitzo la grafia del nom ,Burjaçot', ja que en el registre vaticà en presenta diverses; també són abreujades les denominacions de monedes: d. = diner(s), s. = sou(s); els respectius contextos no permeten de dubtar de la significació de ,d.' en cada cas.

1. *Sobre l'elesiologia de sant Vicent Ferrer. A propòsit del llibre de Ramon Arnau i Garcia*, dins «Revista Catalana de Teologia», XII (1987), 427-436.

2. Ramon ARNAU I GARCIA, *San Vicente Ferrer y las elesiologías del Cisma* (Series Valentina, XX), València, Facultat de Teologia 1987, 184 pp.

formulat amb la frase «uós, sant pare, e uosaltres, senyors cardenals»,³ i equivalia a dir, que l'església romana «est papa cum cardinalibus»; aquesta doctrina explicaria el fet que mestre Vicent s'hagués anat allunyant de Benet XIII, perquè, en la suposició que els seus mateixos cardenals l'havien abandonat, en virtut d'aquest allunyament i del dit principi corporatiu, Benet XIII esdevenia papa il·legítim (o, havia deixat d'ésser papa legítim), il·legitimitat que mestre Vicent hauria proclamada en la dita sostracció d'obediència;⁴ és a dir, que a mesura que passava el temps i en vista del pretès allunyament dels cardenals, a mestre Vicent «el reconocimiento de Benedicto XIII como papa se le hacía cada vez mas difícil»⁵ i així hauria arribat al convenciment de la il·legitimitat papal de Pero de Luna i a la dita sostracció.⁶

En les esmentades pàgines de «Revista Catalana de Teologia» vaig fer referència a alguns textos vicentins, datables fins a l'estiu del 1413, que demostraven l'indubtable convenciment de mestre Vicent que Benet XIII era el papa legítim. Ara n'aportaré alguns d'altres que permeten de resseguir les relacions d'aquells dos personatges i en particular la posició del mestre en relació a la legitimitat de «papa Benet» fins més enllà de l'esmentada sostracció d'obediència.

* * *

I

A. El primer testimoniatge procedeix de les anotacions de tresoreria papal i fa referència a una, almenys per allò que consignen les dites

3. Ramon LLULL, *Petició de Ramon al papa Celestí V per a la conversió dels infidels* (PERARNAU, «Arxiu de Textos Catalans Antics», I (1982), 34, línies 28-29 i d'altres).

4. El text de la dita sostracció ha estat publicat per Josep-Ernest MARTÍNEZ FERRANDO i Francesca SOLSONA CLIMENT, *San Vicente Ferrer y la Casa Real de Aragón. Documentación conservada en el Archivo Real de Barcelona*, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», XXVI (1953), 1-143, en particular 105-106; també en forma de llibre amb el mateix títol completat amb taula onomàstica final (Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Escuela de Estudios Medievales, XXIV), Barcelona, Balmesiana 1955, IV i 146 pp., en concret 105-106.

5. Ramon ARNAU, *San Vicente Ferrer...* (citat en la nota 2), 139.

6. Id., *ibid.*

anotacions, poc o molt misteriosa ambaixada del comte de Savoia a fra Bonifaci Ferrer, germà de mestre Vicent (és ell el ,prior maior ordinis Carthusiensis'), i de retop a Benet XIII, ambaixada que fou desviada a Mallorca, on en aquells moments (darrers mesos del 1413) es trobava mestre Vicent.⁷ El sentit de la dita missatgeria és donat per un document ja publicat per Heinrich Finke en el primer volum dels seus *Acta Concilii Constanciensis*,⁸ document que, al seu torn, és completat per les nostres anotacions.

Si resumim les informacions proporcionades per ambdues fonts, protagonista de les quals és en ambdós documents el cartoixà fra Johannes Placentis, sabrem que a darreries del 1413 uns enviats del comte de Savoia es presentaren a Peníscola amb el missatge que «dictus dominus princeps erat dispositus reducere se ad obedientiam, quam dimiserat, si magister Vincentius id sibi consuleret verbo vel etiam scripto»; i com que aquest es trobava en plena missió mallorquina, allí fou adreçada la dita missatgeria, les despeses de la qual sufragà la tresoreria papal. El resultat fou: «...rogabitur et requiretur cum Deo

7. Sobre l'estada de mestre Vicent Ferrer a Mallorca els darrers mesos del 1413 i els primers dies del 1414, hom pot veure A. CERDÀ, *Los itineraris de Sant Vicent Ferrer*, dins «Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana», III (1889-1890), 46; Llorenç PÉREZ MARTÍNEZ, *Misión apostólica de San Vicente Ferrer en Mallorca*, dins «Studia», XXVIII (1957), 133-158; XIX (1958), 2-18. Juan ROSSELLÓ LLITERAS, *San Vicente Ferrer: su misión en Mallorca (1413-1414)*, dins «Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana», XLIII (1987), 71-84. Els sermons conservats d'aquella gira (no pas tots els que hi pronuncià), i encara que sigui en versió considerablement resumida, es troben a Avinyó, Médiathèque Municipale, ms. 610. Ara sabem que la dita estada s'hagué d'interrompre a fi que mestre Vicent confirmés amb la seva paraula la victòria de Ferran d'Antequera damunt el darrer comte d'Urgell, Jaume el Dissortat, a Balaguer, cosa que féu predicant a Lleida la quaresma del 1414 i en els encontorns abans i després de la darrera data. La presència a Lleida els primers mesos del 1414 i la predicació allí de la quaresma el mateix any, consta ara, en virtut del manuscrit d'Aiora, fet conèixer pel malaguanyat Adolfo ROBLES SIERRA, *Cuatro sermones inéditos de San Vicente Ferrer*, dins «Escritos del Vedat», XXIV (1994), 311-358 (cf. ATCA, XV (1996), 792, núm. 11350); i sobretot pel llibre del mateix autor, *San Vicente Ferrer, Colección de sermones de Cuaresma y otros según el manuscrito de Ayora*. Presentación y edición de fray Adolfo ROBLES SIERRA (Colección: Sant Vicent Ferrer), València, Ajuntament 1995, 504 pp.; els sermons predicats a Lleida durant la quaresma del 1414 ocupen les pàgines 155-329.

8. *Acta Concilii Constanciensis*. Erster Band: *Akten zur Vorgeschichte des Konstanzer Konzils (1410-1414)*, Münster in Westfalen, Aschendorff 1986, 214-215 i 352-354.

dictus dominus princeps, quod recognoscendo id, quod debet secundum Deum, reducat se ad obedientiam predictam, ex quo per dictum magistrum Vincentium sic fuit sibi consultum...».⁹

Heus ací, doncs, les anotacions de tresoreria papal:

B. SECUNTUR SOLUTIONES ET EXPENSE MENSIS OCTOBRIS [1413]
(Ciutat del Vaticà, Arxiu Secret Vaticà, Reg. Aven. 344)

a) F. 373v. «*Ambassiate*. Eadem die [decima sexta] fuerunt soluti fratri Johanni Placentis, priori domus Petre Castri, ordinis Carthusiensis, Bellicensis diocesis, venienti de partibus Sabaudie ad priorem maiorem dicti ordinis, pro suis expensis itineris sui adventus, XV floreni Aragonie, ipso recipiente per manus meas: XI floreni camere».

9. Els dos documents referits en aquest primer apartat no són contemporanis. Les anotacions econòmiques són datades dels primers mesos del 1414; el *Memoriale latori...*, publicat per Heinrich Finke, és datat per aquest el 8 de setembre del mateix any; entre els dos sembla que hi havia hagut una nova ambaixada de Savoia o almenys nous contactes, protagonitzats per un abat ,de Ambroniaco'. Finke, però, que també encertà a comprendre que la ciutat preferida per a una trobada amb l'emperador era Niça, s'equivocà en creure que aquesta ciutat era en aquell moment sota senyoriu de Gènova (o, potser, de Lluís d'Anjou), quan, des del 28 de setembre del 1388, data en què els nisards se sotmeteren al senyoriu del comte de Savoia, llur ,príncep' era aquest; d'altra banda, era explicable la confiança del comte en mestre Vicent Ferrer, des que aquest havia predicat per Savoia el 1404; hom en pot veure darrerament dues mostres en Bernard HODEL, *Sermons de Saint Vincent Ferrer à Estavayer-le-Lac en mars 1404*, dins «Mémoire Dominicaine», 2 (1993), 149-192 (cf. ATCA, XV (1995), 791, núm. 11349); i en sentit no tan positiu, Rinaldo COMBA, *Il progetto di una società coercitivamente cristiana: gli statuti di Amedeo VIII di Savoia*, dins «Rivista Storica Italiana», CIII (1991), 33-56 (cf. ATCA, XII (1993), 620, núm. 8594).

La posició de mestre Vicent en relació al nostre tema durant aquells mesos ens és confirmada per ell mateix en frase que reforça la conclusió treta per la cúria papal de Benet XIII; la frase es troba al final del sermó predicat pel mateix mestre a Lleida (on fou cridat amb urgència des de Mallorca després de la rendició de Jaume d'Urgell), el 18 de març del 1414; la frase pertany al final del sermó i diu així: «Expeditus per Dei gratiam de primo actu, venio ad secundum actum, scilicet ad absolutiorem generalem. Et habeo duas potestates, unam ex parte Pape Iesu, aliam ex parte Pape Benedicti, quem scio verum», *Sermo factus Ilerde die dominica XVIII marcii...*, ed. Adolfo ROBLES SIERRA, *San Vicente Ferrer. Colección de Sermones de Cuaresma y otros según el manuscrito de Ayora*, València, Ajuntament 1995, 271; un any abans, a València, es referia a Benet XIII amb la qualificació de ,papa': «Et ego dixi pape Benedicto, qui nunc est...» (*ibid.*, 364).

b) F. 382v «(*Expensa mensis novembris [1413]*) *Ambassiate*. Die undecima novembris fuerunt soluti de mandato et cum cedula domini episcopi Oscensis, fratri Johanni de Placentis, priori domus Petre Castri, ordinis Carthusiensis, Bellichensis diocesis, accessuro Maioricas, pro suis expensis, triginta floreni Aragonie: XII floreni camere.

«*Ambassiate*. Eadem die fuerunt soluti de mandato domini episcopi Oscensis, et cum cedula, domini Ferdinando Petri de Cenamanos, decano Tirasonensi, camere apostolice clerico, accessuro Maioricas cum predicto fratre Johanne: pro suis expensis, de quibus computabit, viginti floreni Aragonie: XIV floreni camere, XX solidi».

c) F. 425r-v. «(*Expensa mensis february [1414]*). *Ambassiate*. Die quarta mensis february fuerunt scripti, soluti fratri Johannis de Placentis, priori de Petra, Ordinis Carthusiensis, ambassiatori domini comitis Sabaudie, pro expensis suis et sociorum suorum, ratione ambassiate, quam fecerunt et faciunt super negotiis ecclesie, ad relationem domini decani Tirasonensis, nonaginta octo floreni Aragonie, unus solidus, quatuor denarii Barchinonenses: LXXI floreni camere, XXVIII solidi, VIII denarii.

«*Ambassiate*. Die quarta february fuerunt soluti domino Ferdinando Petri de Cenamanos, decano Tirasonensi, camere apostolice clerico, pro complemento expensarum suarum et aliarum per eum factarum in viagio quod fecit cum predicto fratre Johanne Placentis et sociis suis apud Maioricas, de quibus cum domino Juliano de Loba computavit, sexaginta septem floreni Aragonie, duo solidi, quatuor denarii, ipso recipiente: XLIX floreni camere, VIII solidim VIII denarii».

.....
F. 427r. «*Ambassiate*. Die eadem [nona february] fuerunt scripti, soluti fratri Berengario Dominici, comandatori maiori Muntésie et Paniscole, in recompensationem expensarum, quas fecit cum sua galiota armata, expectando Maioricis expeditionem domini decani Tirasonensis et certorum Carthusiensium, ambassiatorum d. n. p., ducenti quinquaginta floreni Aragonie, qui valent CLXXXIII florenos camere, X solidos».

* * *

II

A. El document segon, instruccions per a Miquel Molsós, missatger de Benet XIII enviat a posar pau entre els comtes d'Armanyac i de Foix, diria que és datable de la primavera o començament d'estiu del 1415, moment en el qual, acostant-se a les Vistes de Perpinyà, era fàcil que mestre Vicent pogués desviar-se a ambdues contrades pirinenques. En aquell moment, d'acord amb allò que el text permet de saber, la confiança de Benet XIII en relació al mestre era total. I remarcuem un detall: la confiança era absoluta, i anava unida a una elevada consideració envers la persona de mestre Vicent, consideració que no s'arribaria a perdre ni en la desqualificació doctrinal que trobarem en el darrer dels fragments ací publicats, el *Super horrendo...*

Ed.: Heinrich FINKE, *Acta Concilii Constanciensis*. Dritter Band: *Die drei Päpste und das Konzil. Schriften zur Papstwahl*. Herausgegeben in Verbindung mit J. HOLLNSTEINER und H. HEIMPEL, Münster im Westfalen, Aschendorf Verlag 1926, 437-438.

B. INSTRUCTIONES EORUM QUE MICHAEL MOLSÓS ACTURUS EST PRO
D. N. PAPA
(Ciutat del Vaticà, ASV, *Reg. Aven.* 332, f. 60v)

[1]. «Et primo ibit ad magistrum Vincentium Ferrarii et, post salutationem ac benedictionem apostolicam, exponet ei qualiter d. n. p., informatus de dissensionibus et guerris, que inter dominos comites Armaniacy et Fuxi, satore zizanie instigante, incipiunt, et considerans quod multi de partibus illis presumunt, quod si dictus magister Vincentius ad partes illas accederet, attenta devotione quam ad eum dicti comites et eorum familiares habent, posset ipsos cum Dei auxilio ad pacem et concordiam adunare: idcirco idem d. n. deliberavit ad ipsum mittere dictum dominum Michaelem, ut eidem exponat quod, licet idem d. n. sit requisitus, ut mandet ipsi magistro Vincentio, quod ad partes illas et ad prefatos comites predictis de causis accedat, dubitans tamen idem d. n. eundem magistrum Vincentium in suo proposito et predicationis opere, quod prosequitur, perturbare aut aliquialiter molestare, nichil super hoc eidem magistro intendit precipere seu mandare, attamen quod, si supradictis de causis idem

magister Vincentius velit accedere, eidem d. n., qui hos duos comites cordialiter diligit, plurimum complacebit. F[ranciscus] Rovira.

«Preterea, ibit ad d. comitem Armaniaci et, post salutationem et benedictionem apostolicam, dicet ei, qualiter d. n., auditis dissensionibus et guerris inter ipsos comites incipientibus, de quibus non modicum contristatur, mittit ad ipsum prefatum d. Michaellem, eundem comitem totis cordis affectibus exhortando, ut ad pacem inter eum et d. comitem Fuxi fiendam, velit suum animum ob Dei et apostolice sedis reverentiam inclinare.

«Et nichilominus, ut pax ista et concordia ad debitam et optatam conclusionem deveniant, vult idem d. n. quod ipse d. Michael illis melioribus viis et modis, quibus poterit, interponat cum omni efficaci sollicitudine iuxta creditam sibi a Domino gratiam, vices suas.

«Exponet insuper eidem comiti, casu quo magister Vincentius sit venturus, alias nichil dicet, quomodo domini nostri ex parte fuit missus ad eum et qualiter est tali die venturus, etc., prout cum eodem magistro Vincentio concluderit.

«Insuper, accedet ad d. comitem Fuxi et exponet eidem ac faciet cum eo omnia prout supra, mutatis mutandis, etc.; et nichilominus, casu quo magister Vincentius non esset venturus, explicabit eidem comiti Fuxi causas, quare remanserit, prout ipsas ab ore magistri Vincentii sepe dicti, percipiet».

* * *

III

A. Els comptes de la distribució dels pans del forn papal corresponent als mesos d'octubre i novembre del 1415 a Perpinyà, durant les vistes entre Benet XIII, l'emperador germànic Segimon d'Hongria i Ferran d'Antequera, confirmen l'esmentada relació de confiança, vista, però, des del punt de referència del mestre, en el sentit que ens consta que fins al dia que es produí la ruptura definitiva entre el papa i el rei de Catalunya-Aragó, mestre Vicent Ferrer, com una colla d'altres, menjaren el pa de Benet XIII; el mestre en rebia setze unitats cada dia (potser per a ell i set persones més del seu cercle de

col·laboradors més reduït; cal suposar que la gent de la Companyia era repartida per cases particulars de Perpinyà).

Ultra aquest aspecte és digna d'ésser subratllada la informació de les pàgines següents sobre el companatge de fruita (les dades sobre alimentació de la cort de Benet XIII haurien d'ésser completades amb les anotacions dels cuiners i dels botellers), el cost de fer bugada, o el detall de la forma d'assortiment de prunes de Puigcerdà, i les notícies relatives al trajecte, bàsicament per mar, entre Perpinyà i Peníscola els dies 13-26 de novembre de 1415.

B. COMPOTA PANATERIE MENSIS OCTOBRIS ANNI DOMINI M CCCC XV PONTIFICATUS PRAFATI DOMINI NOSTRI PAPE, ANNO VICESIMO SECUNDO

(ASV, *Reg. Aven.* 348, ff. 168r-175v)

[1]. «Et primo, Marchus de Sibilia, clericus panaterie, recepit pro expensis fiendis in huiusmodi officio, die VIII^a mensis octobris: XV libras.

Item, die XII: XX libras

[2]. Item, die prima mensis octobris, recepit a furnerio d. n. p., de pane cocto, CLII panes, quos expendit ut sequitur, videlicet: pro persona d. n., pro ba (!) et salsamentis coquine oris: LX. Item, pro d. cardinali Tholosano, VIII. Item, pro domina principissa Aragonie, VIII panes. Item, pro d. comite Armaniaci: XII panes. Pro domino Francisco Daranda, XXIII panes. Pro d. Ottobono, XIII panes. *Pro magistro Vincentio*, XVI panes. Pro d. Petro Puyol, III panes. Pro collacione cantorum, VI panes. Summa diei CLII. Item, plus, in ficibus de Burjaçot expendi XII s., VI d. Item, in racemis pro conservando, V s. Item, in giniolis: II s., II d. [f. 168v]

[3]. Die secunda recepi CC III panes. Et expendi, videlicet: pro d. n., LX. Item, pro aliis octo personis, ut supra. Item, plus, pro d. vicecomite Narbonensi, qui cum diversis aliis bibit de mane in buticularia, LII panes. Summa universalis: CC III panes. Item, in fructibus de Burjaçot: XII s., III d. Item, in racemis, III s. Item, in una manu papiri: I s., VI d.

[4]. Die tertia fuit recepta panis, CLII. Et expendi pro d. n., LX. Item, pro aliis octo, ut supra. Summa diei, CLII panes. Item, plus in ficibus, XIII s., III d. Item, in racemis, II s. Item, in ginjolis, II s., X

[5]. Die quarta fuit recepta panis, CXXXVIII panes. Et expendi, videlicet: pro d. n.: XL. Item, pro d. Tholosano; pro domina principissa, pro comite Armaniaci; pro d. Francisco; pro Ottobono; *pro magistro Vincentio*; pro d. Petro Puyol; pro collacione cantorum, ut supra. Item, pro lotrice, VI panes. Item, in fructibus: II s., VI d. Item, in racemis: II s. Eadem die fuit lota bugata, et fuerunt pecie magne, LIIII, ad tres denarios pro pecia, valent: XIII s., VI d.

[6]. Die quinta fuit recepta panis, CLXXII. Et expense, videlicet: pro d. n., XL. Item, pro d. Tholosano, VIII. Item, pro d. rege Aragonum, XX. Item, pro domina [f. 169r] principissa, VIII panes. Item, pro d. comite Armaniaci, XII. Item, pro d. Francisco Daranda, XXIIII. Item, pro d. Ottobono, XIII. Item, *pro magistro Vincentio*, XVI. Item, pro d. Petro Puyol, IIII. Item, pro collacione cantorum, VI panes. Item, in camera d. Petri Comollis fuerunt de mane in potu quidam scutiferi de domo d. comitis Armaniaci, et expendi VIII panes. Item, in buticularia, fuerunt de mane in potu quidam scutiferi de domo d. comitis Armaniaci; expendi VIII panes. Summa diei: CLXXII panes. Item, expendi in ficibus de Burjaçot, XII s., II d. Item, in racemis, pro conservando, X s.

[7]. Die sexta fuit recepta panis, CLXVIII. Et expensa, videlicet: pro d. n.: LX. Item, pro d. Tholosano, VIII. Item, pro d. rege, X panes. Item, pro domina principissa, VIII. Pro comite, XII. Pro d. Francisco, XXIIII. Pro d. Ottobono, XIII. *Pro magistro Vincentio*, XVI. Pro d. Petro Puyol, IIII. Item, pro collacione cantorum, VI panes. Item, in buticularia sunt de mane in potu quidam de domo d. comitis Armaniaci: expendi VI panes. Item, in ficibus, XIII s., IIII d. Item, in piris, pro provisione d. n. C s. Item, in pomis, XI s. Item, in racemis, II s., II d.

[8]. Die septima fuit recepta panis, CLXXII panes. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Item, pro d. Tholosano, VIII. Item, pro d. rege, XX. Pro domina principissa, VIII. Pro comite

Armaniaci, XII. Pro d. Francisco, XXIII. Pro Ottobono, XIII. *Pro magistro Vincentio*, XVI. Item, pro d. Petro Puyol, III panes. Item, pro collacione cantorum, VI. [f. 169v] Item, in ficubus de Burjaçot: XII s., I d. Item, in racemis, III s. Item, in malegranatis, pro provisione d. n., LXXXV s.

[9]. Die octava fuit recepta panis, CLXXII. Et expensa in personis proxime dictis, ut supra proxime. Item plus, in ficubus, XIII s. Item, in racemis, II s. Item, in pomis, VIII s.

[10]. Die nona, ad idem in recepta et expensa. Item, in ficubus, X s., III d. Item, in racemis, II s., VI d.

[11]. Die decima, ad idem in recepta et expensa. Item, in ficubus de Burjaçot, XIII s. Item, in racemis, pro conservando, II s., VIII d.

[12]. Die undecima fuit recepta panis, CC LXXXII panes. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Item, pro d. Tholosano, VIII. Item, pro d. rege, XX. Item, pro domina principissa: VIII. Item, pro d. comite Armaniaci, XII. Item, pro d. Francisco Daranda, XXIII. Item, pro d. Ottobono, XIII. Item, *pro magistro Vincentio*, XVI. Item, pro d. Petro Puyol, III. Item, pro collacione cantorum, VI. Item, pro potagio coquine communis, VI panes. Item, in tinello fuerunt due tabule; in prima fuit d. episcopus Vicensis. Item, in secunda fuit magister Capelle cum XII cantoribus; expensa cum cisoriiis: CXX panes. Item, pro quodam cursore. II panes. Summa diei, CLXXXII panes. Item, in ficubus, XI s., II d. Item, in castaneis, XVIII s. Item, in racemis, II s.

[13]. Die duodecima fuit recepta panis, CLVI. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Item, pro d. Tholosano, d. rege, principissa, comite, d. Francisco, Ottobono, *magistro Vincentio*, d. Petro Puyol, pro collacione cantorum, ut proxime. Item, pro quodam, qui fuit in camera d. Petri Comollis, III. Summa diei: CLVI panes. [f. 170r]. Item, in ficubus: X s., X d. Item, in racemis, III s.

[14]. Die decima tertia fuit recepta panis, CLXXII. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Et pro dominis Tholosano,

rege, principissa, comite, Francisco, Ottobono, *magistro Vincentio*, Petro Puyol, collacione cantorum, ut proxime. Item, plus in ficubus, XIII s., VI d.

[15]. Die decima quarta fuit recepta panis, CLXXII. Et expensa in proxime dictis personis, ut supra proxime. Item, plus in ficubus, X s., VI d. Item, in malegranatis, XXVII s. Item, in racemis, II s.

[16]. Die decima quinta, ad idem ut proxime. Et in ficubus, XIII s. Item, in una manu papiri, I s., IIII.

[17]. Die decima sexta, ad idem. Et in ficubus, X s., VI [d.]. Item, in racemis: II ss.

[18]. Die decima septima fuit recepta panis, CLXXVIII panes. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX; et pro d. Tholosano, d. rege, domina principissa, comite, d. Francisco, Ottobono, *magistro Vincentio*, Petro Puyol, pro collacione cantorum, ut supra proxime. Item, pro lotrice, VI panes. Summa, CLXXVIII panes. Item, in ficubus, XII s., VI d. Item, ista die fuit lota bugata, et fuerunt pecie magne, LII, ad III denarios pro pecia, valent: XIII s. (?)

[19]. Die decima octava fuit recepta panis, CLII. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Et pro d. Tholosano, VIII. Item, pro d. rege, XX. Item, pro domina principissa, VIII. Item, pro comite, XII. [f. 170v] Pro d. Francisco, XXIIII. Pro d. Ottobono, XIIII. *Pro magistro Vincencio*, XVI. Pro d. Petro Puyol, IIII. Item, pro collacione cantorum, VI. Summa diei, CLII. Item, in ficubus de Burjaçot, XIII s., II d. Item, in pansis, pro d. n., XXII s. Item, in ficubus siccis, pro calefaciendo aquam d. n., VI s., VI d. Item, in pomis, pro provisione: XLV. Item, in malegranatis dulcibus et acribus: XLV s.

[20]. Die decima nona fuit recepta panis, CLIIII. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Item, pro d. Tholosano, rege, principissa, comite, Francisco Daranda, Ottobono, *magistro Vincentio*, Petro Puyol, Ottobono, cantorum, ut supra proxime. Item, pro Johanne Lazari, II panes. Item, pro ficubus, XI s. Item, in nespulis: XI s., IIII d.

[21]. Die vicesima fuit recepta panis, CLXXIII. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Item, pro aliis proxime dictis, ut supra proxime. Item plus, in ficubus: XIII s.

[22]. Die vicesima prima fuit recepta panis, CLXXVI panes. Et expensi, videlicet: pro d. n., LX. Et pro aliis prime dictis, ut supra proxime. Item plus, pro Johanne Catalani, II panes. Et in ficubus: XI s., VI d.

[23]. Die vicesima secunda fuit recepta panis, CLXXIII. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Et pro dominis Tholosano, Rege, principissa, comite, et d. Francisco, d. Ottobono, *magistro Vincencio*, Pero Puyol, collacione cantorum, ut supra proxime. Item, pro Johanne Catalano, II panes. Summa diei, CLXXIII. [f. 171r] Item, in ficubus, X s., VI d. Item, in nispolis, pro provisione: XIII s.

[24]. Die vicesima tertia fuit recepta panis et expensa sicut proxime et in eisdem personis. Item, in ficubus, X s.

[25]. Die vicesima quarta fuit recepta panis, CC XXX. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Et pro d. Tholosano cum aliis proxime dictis, ut supra. Item plus, pro Genesio [Pujalt], de mandato d. Petri Comollis, II panes. Item, pro potagio coquine communis, VI. Item, fuerunt in tinello in prandio, domini Elemosinarius d. n. et Bartholomeus Baiuli cum quatuor christianis noviter factis, expensa cum cisoriis, XLVIII panes. Summa diei, CC XXX panes. Item, in ficubus, XIII s. Item, in sale: XII s.

[26]. Die vicesima quinta fuit recepta panis, CLVI. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Et pro d. Tholosano, VIII; pro d. rege, XX; pro principissa, VIII; pro comite, XII; pro Francisco de [Aranda], XXIII; pro Ottobono, XIII; *pro magistro Vincentio*, XVI; pro Petro Puyol, III; pro collacione cantorum, VI; pro Johanne Cathalano, II panes, pro Genesio, II. Summa diei, CLVI panes. Item, in ficubus de Burjaçot, VIII s., X d.

[27] Die vicesima sexta fuit recepta panis, CLXXI. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Et pro aliis predictis, ut supra proxime [*In mg*: A cetero, non recepit principissa, et ideo hic

non computatur]. Item plus, pro quodam qui bibit in buticularia, de mandato d. Bartholomei Baiuli, III panes. Item, in ficubus, XIII s., I d.

[28]. Die vicesima septima fuit recepta panis, CLXXI. Et expensa, videlicet, pro d. n., LX. Et pro aliis X, ut supra proxime dictum est. Item plus, pro uno qui bibit in buticularia de mane, III panes. Summa diei, CLXXI panes. Item, in ficubus, XIII s., I d. [f. 171v]

[29]. Die vicesima octava fuit recepta panis, CC XXVIII panes. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX; pro d. Tholosano, VIII; pro d. rege, XX; et pro comite, XII; et pro d. Francisco Daranda, XXIII; et *pro magistro Vincentio*, XVI; et pro Petro Puyol, III; et pro collacione cantorum, VI; et pro Johanne Catalano, II; et pro Genesio, II; item plus, pro potagio coquine communis, XV. Item, in tinello maiori fuit una mensa, in qua fuerunt dominus Camerarius, et dominus vicecomes de Coserans cum quinque aliis, et expensi cum cisoriis, LVI panes. Item, pro Ottobono, XIII panes. Summa diei, CC XXVIII panes. Item plus, in ficubus, XIII s. Item, in taparis pro provisione d. n., XXX s. Item, in racemis, III s.

[30]. Die vicesima nona fuit recepta panis, CLXXXIII panes. Et expensa, videlicet; pro d., LX; et pro d. Tholosano, rege, comite Armaniaci, pro d. Francisco Daranda, pro Ottobono, *pro magistro Vincentio*, pro d. Petro Puyol, pro collacione cantorum, pro Johanne Catalano, pro Genesio, ut supra. Item plus, pro operariis, XV panes. Item, in ficubus, XIII s., VI d.

[32]. Die tricesima, ad idem in recepta et expensa et in eisdem personis. Item plus, in ficubus, XII s., III d. Item, misimus unum hominem ad locum de Pucerdan pro prunis pro d. n.; expendit in prunis et in provisione sua et unius animalis, XX s., XI d.

[33]. Die ultima fuit recepta panis ad idem. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Et pro aliis personis proxime dictis, ut ibidem. Item, in ficubus, XIII s.; VI d.

[34]. Summa panis expensi in toto mense, MMMMM CCCC

LX panes. Summa expense peccuniarum in dicto mense: VIII^c XXV s., II d.

[35]. Videat, examinet et calculet d. prior Montissoni. L[udovicus] camerarius. [f. 172]

[37]. De mandato reverendi in Christo patris et d. mei, d. L[udovici], episcopi Maioricensis, ego Guillelmus Vallispirii, prior predictus, vidi, examinavi et calculavi compota huiusmodi, pro quorum visione, examinacione et calculacione reperi quod panis recepta et expensa equales sunt. Recepta vero peccuniarum est XXXV libre. Expensa vero est VIII^c XXV s., II [d]., quos panaterii habent recuperare a camera. Conclusa fuerunt hec compota Paniscole, Dertusensis diocesis, per me, qui supra, Anno Domini M CCCC XVI et die XV januarii.

COMPOTA PANATERIE MENSIS NOVEMBRIS DICTI ANNI

[38]. Et primo, die prima mensis novembris fuerunt recepti CC XCII panes. Et expensi, videlicet: pro d. n., XL; item, pro d. Tholosano, VIII; Item, pro d. rege, XX; Item, pro domina principissa, VIII; item, pro comite Armaniaci, XII; item, pro d. Francisco Daranda, XXIII; item, pro d. Ottobono, XIII; item, *pro magistro Vincentio*, XVI; item, pro d. Petro Puyol, III; item, pro collacione cantorum, VI; item, pro Johanne Catalano, II; item, pro Genesio, II; item, pro potagio coquine communis, XVI. Item, in tinello Maioricarum fuerunt due tabule: in prima fuit Magister Palacii cum uno socio. Item, in secunda fuit Magister Capelle cum XII cantoribus, et expensi CXX panes. Summa diei, CC LXXXII panes. [f. 172v] Item, in ficibus de Burjaçot, XV s., II d. Item, in una manu papiri, I s., III d. Item, pro una libra lucernarum pro faciendo nebulas d. n., VIII d. Item, in CCC nebulis communibus pro convivio, ad I s., III d., pro C, valent: III s.

[39]. Die secunda fuit recepta panis, CC XCIII panes. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Et pro undecim personis in principio diei (! [mensis]) nominatis, ut supra proxime. Item plus, pro potagio coquine communis, VIII panes. Item, in tinello Maioricarum fuerunt due tabule: in prima d. Camerarius domini

nostri cum uno socio. Item, in secunda fuit Magister Capelle d. n. cum XII cantoribus, et expendidi CXX panes. Item, pro operariis, VIII panes. Summa diei, CC XCIII panes. Item, in ficubus, XIII s., X d. Item, in CCC nebulis communibus pro dicto convivio, III s.

[40]. Die tertia fuit recepta panis, CLXXVI; et expensa, videlicet: pro d. n.: LX. Et pro aliis undecim in prima pagina nominatis, ut supra ibidem. Item, in ficubus, XII s., III d.

[41]. Die quarta fuit recepta panis, CLXXIX panes. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Et pro aliis undecim, ut supra ibidem. Item, pro operariis III panes. Item, in ficubus, XII s., II d. Item, in una conqua pro faciendo nebulas d. n., IX d.

[42]. Die quinta fuit recepta panis, CLXXVI. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Et pro aliis undecim, ut supra. Item, in ficubus, XI s., VI d.

[43]. Die sexta fuit recepta panis, CLXXVI. Et expensa in dictis undecim personis, ut supra. Item, in ficubus, XII s., IIII d. [f. 173r]

[44]. Die septima mensis novembris fuerunt recepti panes CLXXXVI. Et expensa: pro persona d. n., panes LX. Item, pro undecim personis superius scriptis, ut supra. Item plus, pro Johanne Serra, de mandato d. Bartholomei Baiuli, IIII. Item, pro lotrice, VI panes. Summa diei, CLXXXVI panes. Item plus, in ficubus, XIII s., I d. Item, dicta die fuit lota bugata et fuerunt pecie magne LXX, ad III denarios pro pecia, valent: XVII s., VI d.

[45]. Die octava fuerunt recepti panes CXLVI. Et expensi, videlicet: pro d. n., XL. Item, pro d. Tholosano, VIII. Item, pro d. rege, XX. Item, pro domina principissa, VIII. Item, pro d. comite Armaniaci, XII. Item, pro d. Francisco Daranda, XXIII. Item, *pro magistro Vincentio*, XVI. Item, pro d. Petro Puyol, IIII panes. Item, pro collacione cantorum, VI. Item, pro Johanne Catalano, II. Item, pro Genesio, II. Item, pro provisionibus scriptorum, de mandato d. Bartholoemi Baiuli, IIII panes. Summa diei, CXLVI. Item, in ficubus, XII s., VI d.

[46]. Die nona fuerunt recepti panes CXLII panes (!). Et expensi, videlicet: pro d. n., XL. Item, pro dominis Tholosano, rege, comite, Francisco, *magistro Vincentio*, Petro Puyol, collacione cantorum, Johanne Catalano, pro Genesio, ut supra proxime. Summa diei, CXLII panes. Item, in ficubus, XIII s., II d. [f. 173v]

[47]. Die decima fuerunt recepti panes ^VC XXIII. Et expensi, videlicet: pro d. n., LX; item, pro d. Tholosano; pro d. Rege; pro domina principissa; pro d. Francisco; *pro magistro Vincentio*; pro d. Petro Puyol; pro collacione cantorum; pro Johanne Catalano; pro Genesio: ut supra proxime. Item, pro potagio coquine communis, XXXVI. Item, in tinello, coram d. n., fuerunt due tabule. In prima fuerunt domini Cardinalis Sancti Georgii, et valentissimus d. Comes Fuxi, cum tribus aliis. Item, in secunda fuerunt quidam miles d. comitis cum XVIII aliis. Item, in tinello Maioricarum fuit Magister Capelle cum XII cantoribus. Item, in alia tabula fuerunt octo ‚aurats‘. Et expendimus, cum cisoriis, CC LXXXVI panes. Item, dedimus scutiferis d. comitis et cardinalium, XXIII. Item, expendimus in tostis, XVIII panes. Item, in ficubus de Burjaçot: XXII s. Item, in quingentis nebulis communibus, VI s., VIII s.

[48]. Die undecima fuit recepta panis, CL panes. Et expensa, videlicet: pro d. Tholosano, pro d. rege, pro domina principissa, pro d. Francisco, *pro magistro Vincentio*, pro d. Petro Puyol, pro collacione cantorum. Item, pro Johanne Catalano, II panes. Item, pro Genesio, II. [f. 174r] Item, in fructibus, XII s., X d. Item, dicta die fuit lota bugata et fuerunt pecie magne LII, ad III denarios pro pecia, valent XIII s.

[49]. Die duodecima fuit recepta panis, CXXX. Et expensa, videlicet: pro d. n., LX. Et pro d. Tholosano, VIII. Item, pro domino rege, XX. Pro d. Francisco Daranda, XXIII. Item, *pro magistro Vincentio*, XVI. Pro d. Petro Puyol, III. Item, pro collacione cantorum, VI. Item, pro Johanne Catalano, II. Pro Genesio, II. Item, in ficubus, XII s., VI. Item, pro illis qui adiuvarunt ad implendum saccos de pane biscotto, XII s.

[50]. Die decima tertia d. n. recessit de Perpiniano. Ivit ad locum de Coquolibero, et fuerunt recepti M CC panes; et expensa,

videlicet: pro d. n., LX. Item, servivimus gentibus armorum que sequebantur d. n. et omnibus officialibus d. n., et balistariis, cum diversis aliis, qui sociaverunt d. n. Item, in tinello, fuerunt in prandio d. Camerarius d. n., d. Gubernator Catalonie cum multis baronibus et militibus et scutiferis et dominisque aliis; et expendimus MCXL panes. Item, quia non suffecerunt dicti mille ducenti panes recepti a furnario pro dicta familia, emimus plus panem: CC L panes. Item, expendimus in racemis pro supradictis hospitibus: XXXII s.

[51]. Die decima quarta fuit recepta panis, MM CLX panes; et expensa, videlicet: pro d. n., LX; item, servivimus omnibus gentibus armorum que sequebantur d. n. Et omnibus officialibus d. n., et balistariis cum diversis aliis qui associarunt d. n. In tinello fuerunt in prandio Camerarius d. n. et Gubernator Catalonie cum multis baronibus, militibus, scutiferis, et diversis aliis; et fuerunt expensi, MM C panes. [f. 174v] Item, de mandato d. Francisci Daranda, emimus panem pro provisione galee d. n., M V^c, LXII s. Item, in racemis, pro hospitibus: XXVII s., VI d.

[52]. Die decima quinta fuerunt recepti VI^c. Et expensa, videlicet: pro d. n., XL. Item, in tinello fuerunt dominus Camerarius et Gubernator Catalonie cum multis baronibus, militibus, scutiferis et diversis aliis. Item, servivimus omnibus officialibus d. n. et multis aliis, qui venerunt cum d. n.; fuerunt expensi V^cLX. Et in pansis pro dictis hospitibus, X s. Item, expendidi in portu raubarum de Coquolibero usque ad Portum Veneris, quas raubas portavit una barcha, que costitit de loquerio, XXVII s., VI d.

[53]. Die sabbati, decima sexta dicti mensis novembris, d. n. remansit in Portu Veneris in galea; et fecimus fieri panem pro d. n. de uno sacco farine quam posuimus in galea d. n. pro sua provisione. Item, emimus panem in Coquolibero pro provisione galee d. n., et costitit CXXV s.

[54]. Die dominica, decima septima mensis novembris, recessit d. n. de Portu Veneris, et fecimus fieri panem de dicta farina pro persona d. n.

[55]. Die decima octava mensis novembris d. n. applicuit

cum galeis coram Rosis; et fecimus fieri panem de dicta farina pro persona d. n. Item, expendidi in ficubus, XII s., III d.

[56]. Die decima nona, d. n. recessit de Rosis et applicuit coram Palamós; et fecimus fieri panem de dicta farina pro persona d. n. Item, de mandato d. n., emimus quatuor cannas linteí pro coquina oris, ad mundandum plateria d. n., ad II s., VI d. pro canna; ascendunt ad X s. Item, in racemis et pomis, XXII s., VI d. [f. 175r].

[57]. Die vicesima mensis novembris, d. n. remansit coram Palamós; et fecimus fieri panem de dicta farina pro persona d. n.

[58]. Die vicesima prima, d. n. recessit de Palamós et ivit prope Blanas; et fecimus fieri panem de dicta farina pro d. n. Item, misimus unum hominem ad locum de Blanes, qui emit de pane XIII s.

[59]. Die vicesima secunda, d. n. recessit de prope Blanis, et venit coram Sigis; et fecimus fieri panem de dicta farina pro d. n. Item, emimus panem in Sigis pro provisione galee d. n., LXXXVII s., VI d.

[60]. Die vicesima tertia, d. n. recessit de Sigis et venit ,als Alfachs'; et ibidem fecimus fieri panem pro d. n. Item, misimus unum hominem ad Rapitam, et misit nobis panes, XXXIII s.

[61]. Die dominica vicesima quarta, d. n. remansit in ,los Alfachs'. Ad idem, die lune, vicesima quinta. Et fecimus fieri panem de dicta farina pro d. n.

[62]. Die martis vicesima sexta mensis novembris, d. n. recessit ,dels Alfachs', et fuit ad prandium in loco de Paniscola; et fecimus fieri panem de dicta farina pro persona d. n. Item, emimus panem pro serviendo officialibus d. n. Et pro una mensa que fuit in tinello, in qua fuerunt domini Episcopus Oscensis et Episcopus Barchinonensis cum diversis aliis; et fuerunt expensi de pane, XL s. Item, costiterunt raube officii panaterie, que veniebant in galea d. n., de portando de plagia Paniscole usque ad castrum, VIII s. [f. 175v]

[63]. Die vicesima septima mensis novembris fecimus fieri panem de dicta farina pro persona d. n.

[64]. Ante dictam diem misit nobis Raymundus de Yebra, de Benicardone ,als Alfachs', unam barcham cum provisionibus; et quia non reperit ibi galeas, venit Paniscolam et portavit de pane, XXV s. Et de mandato d. Petri Comollis, distribuimus officialibus d. n.

[65]. Die vicesima octava fuit recepta panis, LX. Et expensa, videlicet, pro d. n., LX.

[66]. Die vicesima nona fuit recepta panis, XL. Et expensa, videlicet pro d. n., XL.

[67]. Die trigesima fuit recepta panis, XLVIII. Et expensa, videlicet: pro domino nostro, XL. Et pro domino Francisco Daranda, VIII panes.

[68]. Summa expense panis totius mensis VI^M VI^C LXXVIII panes. Summa expensa (!) denariorum: MM V^C X s., VI d.

[69]. Videat dominus prior Montissoni.

De mandato reverendi in Christo patris domini Ludovici, episcopi Maioricensis, d. n. p. camerarii, ego G. Vallispirii, prior predictus, vidi, examinavi et calculavi compota huiusmodi, per quorum visionem, examinacionem et calculacionem reperi quod recepta panis et expensa sunt equales. Item, recepta pecuniarum est C florenorum et X librarum. Expensa vero MM V^C X s., VI d. Et sic ascendit plus expensa quam recepta M XC s., VI d., quos habent a camera recuperare panaterii. Conclusa sunt huiusmodi compota Paniscole, diocesis Dertusensis, per me, qui supra, anno M CCCC XVI, et die XV januarii».

* * *

IV

A. El document número quatre ens permet de conèixer l'altra cara de la moneda. Consumada la ruptura per la sostracció d'obediència, les conseqüències no triguen a arribar. El document de Mallorca ens informa de quelcom complementari d'un punt que ja ens és conegut: sabíem que en el pla civil el pas de mestre Vicent per Mallorca s'havia traduït en unes ordinacions promulgades pel governador reial, Pelai Unís;¹⁰ ara també som informats que, en el pla eclesiàstic, el bisbe Lluís de Prades, sense consentiment del Capítol de la Seu de Mallorca, també havia promulgat ordinacions paral·leles que, amb les civils, havien de conduir la vida social de Mallorca per camins de reforma cristiana; però després de la sostracció d'obediència, foren revocades per manament de Benet XIII.

B. El capítol de la Seu de Mallorca obliga davant notari el missatger del bisbe Lluís de Prades a explicar altra vegada la lletra d'aquest, segons la qual les ordinacions promulgades pel dit bisbe amb motiu de la predicació de mestre Vicent Ferrer han estat invalidades per Benet XIII.

Ciutat de Mallorca Arxiu de la Seu (ACM),

1416 març 5

Perg. núm. 13555

Al dors: «Nº 18 D» / «Instrumentum presentationis cuiusdam littere ipsi capitulo pro parte Episcopi Maioricensis» / «Anny 1416» / (i amb llapis): «L V - 4.54» / «13555».- Escrit en sentit transversal: «Honorabilis capituli Maioricensis» / «Fa menció de sant Vicent Ferrer».

«Noverint universi: Quod anno a nativitate Domini Mº CCCCº sextodecimo, die jovis, quinta mensis martii, circa

10. El text de les *Ordinacions fetes sobre jurar, sobre joc de daus i de naips i sobre fembres públiques i altres coses*, publicades a Mallorca el 14 de juny del 1414 han estat publicades dins el meu *Els quatre sermons catalans de sant Vicent Ferrer en el manuscrit 476 de la Biblioteca de Catalunya*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XV (1996), 109-340, en concret 336-340.

horam tertiarum ipsius diei, existentibus honorabilibus viris, dominis Bernardo Dalmacii, licentiatu in decretis, vicario in spiritualibus et temporalibus reverendissimi in Christo patris et domini, domini Ludovici, miseratione divina episcopi Maioricensis, nunc in remotis agentis, Jacobo de Muro, decretorum doctore, decano, Nicholao Rosselli, Petro de Latone, Ffrancisco Negrelli, Johanne de Pratis, Ffrancisco dez Caus, Laureano Serrallini, et Johanne sa Plana, canonicis ecclesie Maioricensis, intus domum sacristie dicte ecclesie, ubi ab antiquo capitulum solitum est celebrari, ad sonum campane more solito vocatis et congregatis pro capitulo celebrando, ceteris eorum concanonicis a civitate et diocesi Maioricensi et a celebratione dicti capituli absentibus, qui ad talia vel similia de consuetudine dicte ecclesie non vocantur neque consueverunt vocari: iamdictus venerabilis decanus, tenens in manu litteram infrascriptam, in presentia omnium supranominatorum ac mei, Gabrielis Massot, notarii publici Maioricarum, intervenientis in his vice et nomine discreti Johannis de Rieria, notarii et scribe dicti honorabilis capituli Maioricensis, et testium infrascriptorum ad hec specialiter vocatorum, dixit et direxit discreto Andree Padriga, presbitero, beneficiato in dicta ecclesia, ibidem presenti, hec vel similia verba: «Mossèn Andreu, ja sabets que l'altre die, com vengués pus derrerament del Senyor Bisbe, presentàs als senyors de Capítol aquesta lletra del senyor Bisbe». Quam quidem litteram, dictus honorabilis decanus legit de verbo ad verbum alta voce et publice coram dictis superius nominatis. Cuius quidem littere suprascriptio talis est: «Venerabilibus viris et fratribus carissimis dominis Capitulo, canonicis et sindicis ecclesie Maioricensis, L[udovicus], Maioricensis episcopus, domini pape camerarius». Tenor vero ipsius littere intrinsecus, talis est: «Venerabiles viri et fratres carissimi. Salutatione premissa. Cum nonnulla nostra negotia per dilectum familiarem nostrum Andream Padriga, vobis decreverimus relatura, fraternitatem vestram attente rogamus quatenus his, que idem Andreas vobis ex nostri parte explicabit, fidem indubiam velit adhibere ac si per nos oretenus explicarentur, vobisque grata nobis fiducialiter rescribendo. Scripta Paniscole, die vicesima prima Januarii, anno sextodecimo.» Et lecta dicta littera, etiam dictus honorabilis decanus dixit dicto Andree Padriga, continuando suum processum verborum predictorum: «E jatsie, mossèn Andreu, que lavors, com presentàs la dita letra, explicàs

en Capítol la vostra creensa en la dita letra contenguda, emperò ara vos requeren aquests senyors de Capítol, qui assí són ab mi ensemps, que le tornets explicar, e que se'n fassa carta pública». Qui quidem Andreas Padriga, prebiter (!), respondens ad dicta verba dixit hec vel similia verba: «Verament, honorables senyors, que ja lavors expliquí la mia creensa contenguda en la dita letra, la qual sta en veritat que us presentí, e la creensa era aquesta, e contenia en acabament: que lo senyor bisbe me havia dit que us dixés que nostre sant Pare ha revocades totes les ordinacions que lo dit senyor bisbe havia fetes del temps que vench en Mallorques ab mestre Vicent Ferrer tro lavors. Reservat, emperò, dret al dit senyor bisbe e a vosaltres que per la dita revocació no sie perjudicat a ell ne a vosaltres que no puxe fer o puxe fer ordinacions e constitucions sens l'onrat Capítol.» De quibus quidem omnibus et singulis sic factis, dictis et responsis, ut prefertur, jamdicti honorabiles viri, domini de Capitulo, requisiverunt eis fieri atque tradi publicum instrumentum per eorum notarium et scribam antedictum, presentibus dicto notario et venerabilibus Arnaldo de Muro, decretorum doctore, Arnaldo Albertini, milite, et Johanne Mayrach, notario, ad hec pro testibus vocatis specialiter et rogatis. Acta fuerunt hec premissa omnia, die, anno, mense, hora et loco predictis, ut superius continetur, presentibus dicto notario et testibus superius nominatis ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Sig+num mei, Gabrielis Massot, notarii publici Maioricarum, qui predictis vice et nomine discreti Johannis de Rieria, mei connotarii et scribe dicti honorabilis capituli Maioricensis, una cum prenomminatis testibus interfui, eaque in hanc publicam et auctenticam formam redigens, vice et nomine dicti mei connotarii hec scribi feci et clausi, cum raso et correcto in nona linea, ubi dicitur ,beneficiato in dicta ecclesia ibidem presenti'».

* * *

V

A. El darrer escrit és un fragment del *De horrendo...*,¹¹ i és datable de la primavera del 1416, després de la mort de Ferran d'Antequera a Igualada el 2 d'abril del 1416 (per això, en el curs del tractat, hi ha referències constants al ‚novus rex’, que és Alfons dit el Magnànim); era destinat a forçar el restabliment de l'obediència del rei de Catalunya-Aragó a Benet XIII. El fragment ací transcrit, tot i no anomenar-lo personalment, es refereix de forma clara a mestre Vicent Ferrer, car només ell havia parlat i escrit a favor de Climent VII als inicis del Cisma d'Occident. amb el *De moderno Ecclesiae schismate*. La informació d'aquest fragment és inapreciable en relació al tema que ens ocupa, car hi trobem que: 1) la decisió d'abandonar Benet XIII, tot i haver reafirmat que era el papa legítim, hauria estat sobtada (la paraula ‚subita’ es repeteix almenys dues vegades, i la segona encara afegeix: «in paucis diebus habita»); res, doncs, que permeti d'endevinar una defecció allargassada en el temps ni el convenciment que Benet XIII no fos el papa legítim; 2) la raó hauria estat doble: el reconeixement del Concili de Constança com a ‚concili’ (i no pas únicament com a ‚congregació’); i la consideració que les reaccions de Benet XIII permetien de deduir l'existència en ell d'una culpa greu per la seva manera d'actuar envers la unitat de l'Església, cosa que justificava que hom el tractés tal com hauria tractat un papa que hagués perdut el seny (cap referència, doncs, ni la més remota, a un col·legi cardenalici ni a defeccions de cardenals, ni a cosa que s'hi assembli).

11. Una primera presentació del *Super horrendo...*, amb la prova que és de Pero de Luna o Benet XIII, fou oferta per mi dins *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià*. Barcelona-Peníscola, 19-21 d'abril de 1979. Ponències i comunicacions. Primera part. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1986, 27; la descripció del fascicle, còdex 132 de Barcelona, Arxiu de la Catedral, es troba en Josep BAUCELLS I REIG, *El fons ‚Cisma d'Occident’ de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Catàleg de còdexs i pergamins* (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XXXIV), Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1985, 79; i *Documentació barcelonina sobre el Cisma d'Occident. Catàleg de l'exposició*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1979, 53, núm. 161. L'atribució del *Super horrendo...* a Pero de Luna / Benet XIII ha estat acceptada per Dieter GIRGENSOHN, *Ein Schisma ist nicht zu beenden ohne die Zustimmung der konkurrierenden Päpste. Die juristische Argumentation Benedikts XIII. (Pedro de Luna)*, dins «Archivum Historiae Pontificiae», 27 (1989), 197-247, en concret 244, nota 26 (cf. ATCA, X (1991), 602, núm. 6748).

B. BENET XIII, *Super horrendo et funesto casu obedientiae papae subtractae in Regno Aragonum*

(Arxiu de la Catedral de Barcelona, codex 132, f. 3r-v).
[Fragment]

«Caveat ergo quidam qui, sicut a fidedignis audivi, licet a principio dixerit et Regi consuluerit quod non posset nec deberet pape obedientiam subtrahere, postea subito, quasi oppinione mutata, asseruit quod, licet ipse credat et teneat papam Benedictum esse verum papam, quousque aliud per concilium Constantiense fuerit declaratum, dixit tamen sibi non esse obediendum; et consuluit Regi sibi fore obedientiam subtrahendam. Cuius consilii fundamentum dixit esse: quod, si papa efficeretur demens, tunc catholici, quamvis ipsum pro vero papa haberent, sibi tamen non obedirent. Quare, ergo, papa Benedictus, licet verus sit papa, recusando renuntiare, ut petitur, pro unione ecclesie, peccat mortaliter, unde peior est quam demens; igitur, non est sibi obediendum. Ista assertio vel positio predicti viri, satis magne oppinionis, sic nude michi fuit relata sine allegationibus. Ideo, ipsas hic non addiciam, quas ignoro.

«Verum, circa ipsam assertionem seu positionem aliqua sunt notanda. Primo, de subita mutatione consilii, que, in paucis diebus habita, non caret scrupulo et suspicione levitatis in facto tam arduo et tandiu ante premeditato, super quo diversi diversas occasiones allegant; set quia michi certe non sunt, et in prefati viri infamiam cederent, hic eas exprimere non auderem.

«Item, est aliud notandum: quod fatetur se credere et tenere papam Benedictum fore verum papam, quousque per concilium Constantiense contrarium fuerit declaratum. Ubi quidam, qui eum noverunt, asserunt hoc ipsum dicere quia, tam de papa Clemente quam de papa Benedicto a principio scismatis citra tam scriptis quam verbis ita esse, certum et indubium affirmavit; unde nunc, ubi illa publice dixit, erubescit contrarium affirmare; sed, ut sibi recedendi a papa et unitate Ecclesie apertam relinquat ianuam, adicit: ‚Quousque per concilium Constantiense oppositum fuerit declaratum’.

«O admiranda et precavenda oppinio in viro catholico, qui postquam papam Benedictum tenet et credit verum papam, per congregationem, vel, ut ipse dicit, concilium Constantiense, per intrusos vel scismaticos convocatum, approbatum vel celebratum vel celebrandum, [f. 3v] et quod per verum papam secundum se,

scilicet Benedictum, fuit reprobatum, annullatum et condemnatum, credat posse declarari non fore, ymo privari canonico titulo et deici verum papam contra doctrinam canonum, contrarium expresse determinantium: quia nec ab Augusto, nec ab omni clero, id est, a Concilio secundum *Glossam*, nec a Regibus, nec a populo, Judex omnium, scilicet papa, iudicabitur...».

* * *

A TALL DE CONCLUSIÓ

Dels documents publicats en el centre d'aquestes pàgines sembla que es pot deduir el següent:

1. La relació personal entre Benet XIII i mestre Vicent Ferrer fou, fins al dotze de novembre del 1415, la de la més estricta confiança i ,familiaritat', atorgada per part del papa i acceptada per part del mestre. Una familiaritat que corresponia a la que els dos personatges tingueren durant anys fins al novembre del 1399, en què mestre Vicent deixà d'ocupar un lloc a la Casa Pontificia i es llançà a la vida apostòlica.

2. Aquesta relació d'absoluta confiança es traduïa en nous encàrrecs ,polítics' del papa al mestre, com el palès en el document segon, encàrrecs que caldria fer objecte d'un estudi monogràfic.

3. La ruptura definitiva entre els dos personatges es pot afirmar que el 12 de novembre del 1415 ja era un fet i que, amb la decisió del papa d'allunyar-se de Perpinyà, i la del mestre de restar-hi, la ruptura es feia pública i notòria durant la tarda d'aquell dia, després que al matí el repartiment de pa encara havia estat normal i mestre Vicent o un seu encarregat havia rebuts els setze pans diaris.

4. Quant a les raons teològiques de la ruptura, en tant que ens són conegudes pel *Super horrendo...* (la valoració i veneració personal que segueix manifestant envers mestre Vicent seria garantia de llur autenticitat), hem de constatar: a) que mai no compareix ni la més remota referència al capteniment dels cardenals, car, tal com crec haver demostrat en l'article esmentat al començament, no havia tingut cap modificació; no compareix, doncs, res que justifiqui l'aplicació de la ,teoria corporativa';

b) la justificació, per contra, és doble:

aa) la situació o capteniment personal del papa, que potser es podria interpretar d'aquesta manera: en trencar unilateralment Benet XIII les Vistes de Perpinyà i marxar-ne acomiadant-se a la francesa, hom devia comentar: «Aquest home s'ha tornat boig», o «Aquest home ha perdut el seny», o encara: «Aquest home ha comesa una autèntica bogeria», cosa que el *Super horrendo...*, tradueix per ,demens / amens': però, com que de boig no n'era i aquella forma d'actuar per força havia d'ésser considerada greument culpable, hom en treia la conseqüència que un home actuant així s'inhabilitava a governar l'Església;

bb) l'altre aspecte és que mestre Vicent considerava el de Constança un ,concili' amb tota la càrrega teològica del terme, i no sols un ,aplec / congregació'; al qual concili considerava habilitat a declarar (copsem la precisió: no a jutjar) la inhabilitat de papa Benet. I altra vegada, ací és el ,concili' en tant que tal i no pas cap col·legi cardenalici el que hauria fet decantar la balança teològica de mestre Vicent a favor de la necessitat de comunió amb tota l'Església.¹²

5. Segons el mateix *Super horrendo...*, no mancà algun (o alguns) predecessors de la teoria de Ramon Arnau, malfiant-se que darrera la sostracció d'obediència hi havia la negació de la legitimitat; Benet XIII se'n feu ressò, però no els seguí la corda ni donà bel·ligerància a la dita interpretació; i, per descomptat, no consta que mai ningú fes cap referència a defeccions de cardenals que, d'altra banda, entre el 1409 i el 1416, no es donaren.

6. Resta un darrer punt: des del *De moderno Ecclesiae schismate*, basat en la teoria ,corporativa', fins a les decisions de sostracció d'obediència, basades en l',eclesialitat' del Concili de Constança no sembla haver-hi continuïtat. Per això cal plantejar-se: fins a quin punt

12. Aquest darrer extrem coincideix amb l'explicació que al seu moment donà de les opcions vicentines a Perpinyà Joan Bta. MANYÀ i ALCOVERRO, *Sant Vicents Ferrer a Casp i a Perpinyà*, Tarragona, Diputació Provincial 1962, 80 pp., en particular 59-77, explicació que, ja fa anys, vaig resumir d'aquesta manera: «Tenint en compte que Vicent Ferrer a l'acte de sostracció d'obediència reafirmava la legitimitat de ,papa Benet', però també l'obligació prioritària d'obeir el manament de Déu (el d'unitat de l'Església?), [Manyà] explica la seva decisió [la de mestre Vicent] pel camí tradicional de considerar perduda la jurisdicció, per part d'una autoritat, àdhuc possiblement papal, rebutjada totalment i definitiva per l'Església», *El Cisma d'Occident a Catalunya. les Illes i el País Valencià. Repertori bibliogràfic*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 1979, 123, núm. 314.

les al·legacions corporativistes del *De moderno...* («Ecclesia romana est papa cum cardinalibus») eren seriosament acceptades o eren, per contra, només una forma de justificar els cardenals que cregueren invalidar així l'elecció d'Urbà VI i justificar la de Climent VII, i, doncs, era només una doctrina instrumentalitzada?

El mateix caldria dir de la teoria ,absolutista' dels darrers temps de Benet XIII, també formulada en el *Super horrendo...*: era una teoria que li servia i que, doncs, utilitzava dialècticament; o, de debó, n'estava ben convençut?

Com també: estava ben convençut mestre Vicent de la doctrina eclesiològica subjacent a l'acceptació del Concili de Constança com a tal ,concili'?

Són preguntes que resten obertes a noves aportacions.¹³

13. Hi ha un darrer extrem que, no tocant directament el tema d'aquestes pàgines, certament hi està relacionat. La sostracció d'obediència també representà, de fet, una opció de mestre Vicent a favor de les posicions de Ferran d'Antequera i contra les de Benet XIII. Si hom recorda la traça, amb la qual uns quants anys abans, el 1411, l'aleshores infant de Castella, Fernando de Antequera, reeixí a convèncer mestre Vicent dels seus drets superiors a la corona catalano-aragonesa en les seves trobades a Ayllón o a Valladolid, hom no pot deixar d'assenyalar un tema, que certament seria digne d'ésser esbrinat: l'ascendència de Ferran d'Antequera damunt mestre Vicent Ferrer des del primer al darrer moment de llur relació; tema que podria tenir una altra formulació: com es dosificaven en mestre Vicent la influenciabilitat i el sentit crític? També aquest és un punt obert a desitjables aportacions serioses.

